

SHE'RIYATDAGI LEKSEMALARNING O'RGANILISHI

Diyora Begjigitova Abdimannob qizi

Guliston Davlat universiteti magistranti

diyoraazizova311@gmail.com

Annotatsiya

Mazkur maqolada badiiy asarning adabiyotshunoslik va tilshunoslik nuqtai nazaridan o'rganilishining ilmiy ahamiyati tahlil etiladi. Tadqiqotda poetika tushunchasining tarixiy shakllanish jarayoni, uning mazmun-mohiyati hamda lingvopoetika bilan o'zaro aloqadorlik jihatlari ilmiy asosda yoritilgan. Maqolada turli adabiyotshunoslik maktablarida poetika masalasining tadqiq etilishi, bu boradagi nazariy yondashuvlar hamda poetikaning lingvistik asoslari keng yoritiladi. Lingvopoetika tushunchasi badiiy matn tilining estetik, emotsional va ekspressiv xususiyatlarini o'rganadigan muhim ilmiy yo'nalish sifatida talqin qilinadi. Unda fonologik, morfologik, sintaktik va semantik darajadagi poetik birliklarning o'zaro uyg'unligi tahlil etilgan. Shuningdek, o'zbek tilshunosligida lingvopoetika yo'nalishida olib borilgan tadqiqotlar umumiy tarzda tahlil qilinib, badiiy til, stilistika va poetik leksika sohasidagi ilmiy yondashuvlar baholangan. Xulosa sifatida maqolada badiiy matn poetikasini lingvistik yondashuv asosida tahlil etish badiiy asarning estetik ta'sirini chuqur anglashga, muallifning individual uslubini ochishga xizmat qilishi ta'kidlanadi. Mazkur yondashuv poetika va tilshunoslik fanlari chorrahasida shakllangan dolzarb ilmiy yo'nalish sifatida e'tirof etiladi.

Kalit so'zlar: poetika, lingvopoetika, badiiy matn, tilshunoslik, adabiyotshunoslik, estetik ta'sir, badiiy til, stilistika, poetik leksika, lingvistik tahlil.

Badiiy asar adabiyotshunoslik nuqtai nazaridan o'rganilishi alohida ahamiyat kasb etadi. Zero, badiiy asarni o'qish insonga o'zgacha zavq beradi. Shunday ekan, asrlar davomida shoir va yozuvchilar tomonidan asar tilining mukammal va ta'sirchan bo'lishida harakat qilingan. Buning natijasida tilda alohida emotsional-ekspressivlikka ega leksik birliklar va birikmalar shakllandi. Ularning aksariyati og'zaki ijodga ko'chdi.

Bularning barchasi badiiy ijodda o'zini namoyon qildi. Shuning uchun ham tadqiqotchilarga badiiy asar tilini o'rganish doimo qiziqarli va dolzarb bo'lib kelgan.

Tildagi ta'sirchanlikni ta'minlovchi vositalar sirasiga maqollar, ibora, o'xshatishlar va alohida leksik birliklar kiradi. Bular asarni poetikligini ta'minlovchi vositalar hisoblanadi.

Bizdan uzoq asrlarda "poetika" atamasi umuman og'zaki san'at ta'limotini bildirgan. O'tgan asrda poetika (yoki nazariy poetika) adabiy tanqidning bir bo'limi deb atala boshlandi, uning mavzusi asarlarning tarkibi, tuzilishi va vazifalari, shuningdek, adabiyotning turlari va janrlari. Normativ poetika va adabiy asarlarning umuminsoniy xususiyatlarini yoritib beruvchi umumiy poetika o'rtasida farqlanadi. Bunday masalalar umumfilologik nuqtai nazaridan qaraladigan muammolar sirasiga kiradi. Negaki, poetiklik masalasi adabiyotshunoslik bilan birgalikda tilshunoslik fanlari uchun ham alohida ahamiyatga ega. Asarning qiziqarli, ta'sirchan, bir so'z bilan aytganda, o'qishli bo'lishi asar muallifining so'z tanlash, tildan foydalanish mahorati bilan bog'liq. Ayni shu til vositalarini o'rganish alohida ahamiyat kasb etadi.

Jahon olimlaridan nemis olimi V.Kayzerning qayta-qayta nashr etilgan "Og'zaki va badiiy asar. "Adabiyotshunoslikka kirish" kitobida to'g'ri aytilganki, zamonaviy adabiyot fanining asosiy predmeti asarlarning o'zi, ammo boshqa hamma narsa, jumladan, psixologiya, muallifning qarashlari va tarjimai holi, adabiy ijodning ijtimoiy genezisi va asarlarning insoniyatga ta'siri, o'quvchi yordamchi va ikkilamchi bo'ldi.

Poetikani o'rganish asrlar davomida mavjud bo'lib, eng qadimgi asarlar qadimgi Yunonistonga tegishli. Shular jumlasiga quyidagi olimlarni sanab o'tish mumkin:

Aristotel (miloddan avvalgi 4-asr): Aristotel o'zining "Poetika" asarida G'arb adabiyoti nazariyasiga asos solgan. U she'riyatni his-tuyg'ularni uyg'otadigan, inson tabiati haqida tushuncha beradigan taqlidning bir turi deb ta'riflagan.

Platon (miloddan avvalgi 4-asr): Aflotun she'riyatni qaysidir ma'noda tanqid qilgan bo'lsa-da, uning axloqiy xarakterni shakllantirish qudratini ham tan oldi. O'z respublikasida u she'riyatdan ezgulik va ijtimoiy totuvlikni targ'ib qilish uchun foydalanish kerakligini ta'kidlagan.

Goratsiy (miloddan avvalgi 1-asr): Bu Rim shoiri she'riy kompozitsiyaga oid risolani "Ars Poetika" (She'riyat san'ati) yozgan. Goratsiy she'riyatda tiniqlik, birlik va shaklning muhimligini ta'kidlagan.

Samuel Kolerij (1772-1834): Bu ingliz romantik shoiri she'riyatni yaratishda asosiy qobiliyat sifatida "tasavvur" tushunchasini ishlab chiqdi. U she'riyat kuchli his-tuyg'ular va tushunchalarni uyg'otish uchun tildan yangi va ijodiy foydalanishi kerakligini ta'kidladi.

Roman Yakobson (1896-1980): Bu rus tilshunosi va adabiyot nazariyotchisi poetikaga strukturalistik yondashuvni ishlab chiqdi. U she'riyatning ritm, o'lchov, qofiya kabi formal unsurlari va ularning ma'noga qanday hissa qo'shishiga e'tibor qaratdi.

Fransiya ham she'riyat, ham uning tahlili bo'yicha boy tarixga ega. Poetikani o'rgangan ba'zi taniqli fransuz arboblari: Pleiade (16-asr): Yetti shoirdan iborat bu guruh fransuz she'riyatini qadimgi yunon va rim namunalari darajasiga ko'tarishni maqsad qilgan. Ular o'z asarlarida va tanqidiy yozuvlarida qat'iy shakllar va aniq tilni himoya qildilar. Gilles Deleuze (XX asr): Bu faylasuf til va ijodni keng tadqiq qilgan. Faqat poetikaga e'tibor qaratilmagan bo'lsa-da, uning tilning qanday ishlashi va ma'no yaratishi haqidagi ishlari adabiyot nazariyasiga, jumladan, she'riyatni o'rganishga ham ta'sir ko'rsatdi. Stefan Mallarme (19-asr): Symbolist shoir Mallarme ham she'riyat haqida nazariy insholar yozgan. U tilda taklif va musiqiylikning muhimligini ta'kidlab, an'anaviy shakl chegaralarini oshirdi. Klement Marot (16-asr): Fransuz Uyg'onish davri she'riyatining yirik namoyandasi bo'lgan Marot she'riyatning o'zi haqida ham yozgan. U o'rnatilgan shakllarga rioya qilish va individual ifodalashga imkon berish o'rtasidagi muvozanatni ta'kidladi.

Poetikani o'rganish Amerikada ham uzoq va jonli tarixga ega. Bu yerda sezilarli hissa qo'shgan amerikalik olimlarning ko'plan ishlarini ko'rishimiz mumkin. Bular sirasiga Amerikaning ilk poetikasi: Ralf Valdo Emerson (1803-1882): Transsendentalizmning markaziy vakili Emerson she'riyat, tabiat va shaxs o'rtasidagi munosabatlarni o'rgandi. Uning ocherklarida, jumladan, "Shoir"da shoirning ko'ruvchi va yangi shakllar yaratuvchisi sifatidagi roli haqida so'z bordi.

Edgar Allan Po (1809-1849): Poe asosan shoir va qissa yozuvchi sifatida tanilgan bo'lsa-da, Poe she'riyatni tahlil qiluvchi tanqidiy insholar ham yozgan. Uning metr, qofiya va she'rning umumiy ta'siri haqidagi nazariyalari amerikalik shoirlarning



keyingi avlodlariga ta'sir ko'rsatdi. Yangi tanqid (20-asr o'rtalari): Bu harakat, T.S. Eliot va Klet Bruks matnning ichki tuzilishi, ramziyligi va ma'nosini tushunish uchun matnni diqqat bilan o'qishga e'tibor qaratdilar. Ularning yondashuvi Amerika universitetlarida she'riyatni o'qitishga katta ta'sir ko'rsatdi. Muriel Rukeyser (1913-1980) va Adrienne Rich (1929-2012): Bu feminist shoirlar nafaqat ilg'or she'rlar yozdilar, balki poetikada gender va ijtimoiy adolatning rolini ham o'rgandilar. Ularning ijodi an'anaviy shakllarga qarshi chiqdi va she'riyat tahlilida yangi istiqbollar uchun eshiklarni ochdi. Charlz Olson (1910-1970): Qora tog' harakatining yetakchisi, Olson "ochiq shakl" she'riyatiga urg'u berib, yanada dinamik va shaxsiy uslubni yaratish uchun an'anaviy o'lchov va qofiyadan ajralib chiqdi. Uning nazariyalari Robert Krili kabi shoirlarga va amerikalik erkin she'rlarning rivojlanishiga ta'sir ko'rsatdi. Ushbu aniq shaxslardan tashqari, Amerikadagi ko'plab universitetlar poetika bo'yicha kurslar va dasturlarni taklif qilishadi. Ushbu davom etayotgan yutuqlar Amerika she'riyatining doimiy rivojlanib borayotgan tabiatini va uning kengroq adabiy "landshaftdagi" o'rnini o'rganishda davom etmoqda.

Rossiyada ham poetikani o'rganish bo'yicha ayniqsa boy an'analar mavjud bo'lib, ular bugungi kunda adabiyot nazariyasiga katta hissa qo'shgan. Bular sirasiga quyidagilarni kiritish mumkin: Rus an'anaviy qarash tarafdorlari (20-asr boshlari): Viktor Shklovskiy, Boris Eyxenbaum va Roman Yakobson kabi shaxslarni o'z ichiga olgan bu harakat adabiy tanqidda inqilob qildi. Ular adabiyotning "adabiyoti"ga e'tibor qaratdilar, tilning formal unsurlari (tovush, ritm, tasvir) she'riyatda kundalik tildan farqli ravishda qanday ma'no yaratishini tahlil qildilar. Viktor Shklovskiyning "defamiliarizatsiya" tushunchasi rus rasmiyatchiligining asosiy tamoyilidir. U she'riy til narsalarni idrok qilishning odatiy usulini buzadi va bizni dunyoni yangidan ko'rishga majbur qiladi. Osip Brik: Rus she'riyatining o'ziga xos xususiyatlarini o'rgangan, rus tiliga xos bo'lgan metr, qofiya sxemalari va tovush naqshlarini tahlil qilgan yana bir muhim shaxs. Symbolistlar harakati (19-asr oxiri - 20-asr boshlari): Aleksandr Blok va Andrey Bely kabi simbolistlar asosan she'riy harakat bo'lsalar ham, poetika nazariyasiga chuqur qiziqishgan. Ular she'riyatda ramziylik, musiqiylik, tilning ta'sir etuvchi kuchini ta'kidladilar. Dmitriy Lixachev kabi rus olimlari ilk rus adabiyoti va uning noyob she'riy shakllarini o'rganishga katta hissa qo'shdilar.

Shuni ta'kidlash kerakki, rus formalizmi oxir-oqibat sovet hukumati tomonidan bostirildi, lekin uning ta'siri G'arb adabiyot nazariyasida davom etdi. Hozirgi kunda

ham she'riyatning rasmiy jihatlari bilan qiziqqan olimlar ushbu rus nazariyotchilarining ijodidan ilhom olishadi.

Eronda ham qadimiy va o'ziga xos she'riyat an'analari mavjud bo'lib, tabiiyki, bu boy san'at turini tahlil qilish va o'rganish ham muhim ahamiyatga ega bo'lgan. Eron poetikasini tadqiq qilgan asosiy shaxslar:

Ilk fors shoirlari: Ular haqida aniq ma'lumot topish qiyinroq bo'lsa-da, Shamsi Qays Roziy kabi olimlar 13-asrda ta'sirli asarlar yozgan. Uning "Ketob al-mo'jam" (Forslar she'riyati me'yorlari to'plami) dastlab texnik qo'llanma sifatida ko'rilgan bo'lsa-da, klassik manba hisoblanadi. Eronda klassik davrda ritorika, prosodiya (metr) va qofiya bo'yicha ko'plab risolalar faqat texnik qoidalardan ko'proq narsani taklif qildi. Raduyaniy va Nosiriddin Tusiy kabi siymolarning bu asarlarida tilning qudrati, she'riyatning falsafiy asoslari va hatto badiiy adabiyot nazariyalari tadqiq etilgan. Bugungi kunda Eronda poetikani o'rganish davom etmoqda. Olimlar mumtoz she'riyatning keng qamrovli to'plamiga kirib, uning nozik jihatlari va tarixiy kontekstini tushunishadi. Bundan tashqari, zamonaviy Eron shoirlari ko'pincha o'z hunarmandchiligining nazariy jihatlari bilan shug'ullanadilar.

Bular poetikani o'rgangan ko'plab mutafakkirlarning bir qismidir. Olimlar she'riyatning tabiatini yangi va tobora takomillashgan usullarda o'rganayotgani sababli, soha bugungi kunda rivojlanishda davom etmoqda.

Til va adabiyot chorrahasida joylashgan jozibali soha bo'lgan lingvistik poetika she'riy vositalar va ularning ta'sirini ilmiy tahlil qilishga chuqurroq kirib boradi. U tilni badiiy kuch bilan ta'minlovchi murakkab mexanizmlarni ajratish uchun tilshunoslik vositalaridan foydalanadi. An'anaviy adabiy tanqiddan farqli o'laroq, lingvistik poetika tizimli yondashuvni qo'llaydi. Tovush qoliplari, grammatik tuzilmalar, lug'at tanlovi va obrazli tilni ajratib ko'rsatish orqali she'riy effektlarning ilmiy asoslarini ochadi.

Bu soha tilning "poetik vazifasini" aniqlagan Roman Yakobson kabi olimlarga katta hissa qo'shgan. Bu funksiya tilning o'ziga xos estetik fazilatlarini birinchi o'ringa qo'yib, uni oddiy muloqotdan tashqariga ko'taradi. Tilshunoslik poetikasi she'riy tilning turli tomonlarini o'rganadi, jumladan:

Fonologiya: tovushlar qanday tartibga solingan va ular ritm, qofiya va metrga qanday hissa qo'shadi.

Morfologiya: So'z yasalişining ma'no va obrazni shakllantirishdagi o'rni.

Sintaksis: Gap tuzilishi va uning she'r ichidagi oqim va urg'uga ta'siri.

Semantika: ularning chuqur ma'nolarini tushunish uchun metafora, o'xshatish va belgilar kabi majoziy tilni o'rganish.

Tilshunoslik poetikasi poetik uslublarni chuqurroq baholashni taklif qiladi. Ushbu qurilmalarning ilmiy asoslarini tushunish orqali o'quvchilar shoirlarning his-tuyg'ularni uyg'otish va murakkab g'oyalarni etkazish uchun tilni qanday boshqarishi haqida yanada boyroq tushunchaga ega bo'ladilar.

Adabiy tahlil: she'r ichidagi badiiylikni ajratish uchun obyektiv asosni ta'minlash.

Qiyosiy adabiyot: turli madaniyatlarda she'riy ifodada tillararo naqshlarni aniqlash.

Tilni saqlash: she'riy shakllarning tarixiy evolyutsiyasi va ularning til taraqqiyotiga qo'shgan hissasini tushunish.

Tilshunoslik poetikasi faqat nutq shakllarini aniqlashdan tashqariga chiqadi. U lingvistik tuzilmalar o'rtasidagi murakkab o'zaro bog'liqlikni va estetik effektlarni yaratishni yoritadi. Ushbu yondashuv o'quvchilarga she'rdan zavqlanishdan uning yaratilishi ortidagi hunarmandchilikni qadrlashga o'tish imkonini beradi.

Tilshunoslik poetikasi til fanini chuqur o'rganish orqali she'riyatning o'zida to'qilgan badiiy mahoratga chuqurroq baho beradi. Bu bizga nafaqat she'r uyg'otadigan his-tuyg'ulardan hayratga tushish, balki uni jonlantiradigan so'zlarning murakkab raqslaridan hayratlanish imkonini beradi.

Jahon filologiya sohasidagi bunday izlanishlarda asosan poetiklikning umumfilologik tadqiqi kuzatiladi. Ayonki, nasriy asarlarga qaraganda she'riyatda poetiklik ancha yuqori bo'lishi tabiiy. B.Umurqulov ham ta'kidlaganlaridek "Badiiy asar tilining badiiylik, obrazlilik va ta'sirchanlik ko'lamini janr xususiyatlariga ko'ra, bir xil emas. Bu vositalar nisbatan poeziya tilida bo'rtibroq turadi"¹. Shunday ekan she'riyatning poetikligini ta'minlovchi vositalarini ham o'rganish tilshunoslik ilmda ham alohida e'tibor qaratilgan sohalardan. Bunday masalar bilan shug'ullanuvchi lingvopoetika sohasi ancha keng, ya'ni til birliklarining yoki birikmalarining poetik imkoniyatlari, nasriy yoki nazmiy asarlarda ularning ta'sirchanlikni, emotsionallikni ta'minlovchi vosita sifatida o'rganish anchayin keng tarqaldi. Bu bo'yicha jahon olimlari bilan birgalikda o'zbek tilshunosligida ham katta ishlar, tadqiqotlar amalga



oshirildi. Xususan, O'tgan asrning 60-yillaridan boshlab jahon tilshunosligida badiiy matnni lingvopoetik jihatdan o'rganishga qiziqish kuchaydi. Lingvopoetikaning o'rganish obyekti, uslubshunoslik bilan o'xshash va farqli jihatlari, lingvopoetik jihatdan tahlilga loyiq asarlar va adiblarning tili masalasi tilshunoslar e'tiborida bo'ldi. "Insoniyat nutqiy faoliyatining o'ziga xos noyob turi bu badiiy adabiyotdir. Uning tilini o'rganishda, tadqiq etishda lingvopoetik tahlil muhim o'rin tutadi. Lingvopoetikani badiiy kontekst estetik xususiyatlarini o'rganuvchi filologiyaning bir bo'limi sifatida idrok etish mumkin. Muallif o'zining g'oyaviy-badiiy maqsadini amalga oshirish uchun badiiy asarda foydalangan til vositalarining yig'indisi lingvopoetikaning predmeti bo'lib xizmat qiladi. Asarning estetik ta'siri matnda nima haqida gapirilayotganiga emas, balki qay yo'sinda bayon qilinayotganligiga bog'liq. Muallif tomonidan badiiy ijod jarayonida u yoki bu til birligi qanday ishlatilayotganligi, u yoki bu so'z birikmasi qay tarzda estetik samara hosil qilishini aniqlash aynan lingvopoetik tahlil maqsadini belgilaydi".

Yuqorida ta'kidlandiki, poetika atamasi dastlab Aristotelning "Poetika" asarida qo'llangan. Ammo mutaxassislar fikricha, "Aristotel nazariyasi faqatgina uning shaxsiy kuzatishlari va badiiy adabiyot asarlarini o'rganishgagina emas, balki uning zamondoshlari va undan oldin o'tgan kishilarning adabiyot nazariyasi bo'yicha olib borgan tekshirishlariga ham asoslangan". Eng qadimgi davrlardan beri poetika termini adabiyotshunoslikka oid fan sifatida qaraladi. Biroq poetika adabiyotshunoslikka qanchalik aloqador bo'lsa, tilshunoslikka ham shunchalik aloqadordir. Mashhur rus filologi V.Jirmunskiy "Poetikaning vazifalari" nomli ishida A.A.Potebnya asarlaridagi, garchi uning yaxlit kontsepsiyasida e'tirozli o'rinlar ko'p bo'lsa-da, poetikani til haqidagi umumiy fan – lingvistika bilan yaqinlashtirishdan iborat metodi o'ta samarador ekanligini va shuning uchun keng e'tirof etilganligini alohida ta'kidlaydi. V.Jirmunskiyning poetika va lingvistika o'rtasidagi chambarchas bog'liqlik haqidagi quyidagi fikrlari alohida e'tiborga molik: "Hamonki, poeziyaning materiali so'z ekan, poetikaning sistemali tuzilishi asosiga bizga lingvistika beradigan til faktlarining tasnifi qo'yilmog'i lozim. Badiiy vazifaga bo'ysundirilgan bu faktlarning har biri shu tariqa poetik usulga aylanadi. Shunday qilib, til haqidagi fanning har bir bo'limiga nazariy poetikaning alohida bo'limi muvofiq kelishi kerak". Badiiy matn poetikasida til birliklarining estetik maqsadni yuzaga chiqarish jarayonlaridagi "ishlash mexanizmlari"ning benihoya o'ziga xosliklaridan hayratga tushgan bu sohaning



nomdor tadqiqotchilari tilshunosliksiz poetika yo‘q qabilidagi xulosalarga ham kelganlar. Masalan, R.Yakobson “Lingvistika va poetika” nomli dasturiy ma’ruzasida “poetikani lingvistikaning tarkibiy qismi sifatida qarash mumkin” tarzidagi tezisni ilgari surgan edi. Badiiy asar tili, stilistika, poetika masalalarining atoqli tadqiqotchisi V.Vinogradov juda ko‘plab asarlarida mazkur masalalarning har biriga aniqlik kiritishga e’tibor bergan. Masalan, “Stilistika. Poetik nutq nazariyasi. Poetika” nomli fundamental asarida, xususan, poetika haqida fikr yuritar ekan, adabiy-badiiy asar strukturasi o‘rganishga ham lingvistik, ham estetik-stilistik, ham adabiyotshunoslik, ham boshqa san’atshunoslik yondashuvlari poetika doirasida birlashib ketishini ta’kidlaydi. Demakki, badiiy matn poetikasiga lingvistik yondashuv, ya’ni lingvopoetika boshqa yondashuvlarni aslo inkor etmaydi, balki mazkur yondashuvning yetakchiligini ko‘rsatadi. Poetika va lingvopoetika masalalari T.Allayorovning “O‘zbek tilidagi buyruq va so‘roq konstruksiyalarining lingvopoetik xususiyatlari” nomli dissertatsiyasida atroflicha to‘xtalib o‘tilgan.

Poetik leksika masalasi ham o‘zbek tilshunosligida tadqiq obyekti bo‘lib xizmat qilgan. Xususan, B.Umurqulovning izlanishlarida poetic nutq leksikasiga alohida to‘xtalib o‘tgan bo‘lsa, B.Choriyevning G‘ofur G‘ulom ijodiga bag‘ishlanga “G‘ofur G‘ulom poeziyasining leksik-semantik xususiyatlari” asarida adib ijodida poetic leksika masalasiga to‘xtalib o‘tadi. Lingvopoetika bo‘yicha, shu bilan birga aytish mumkinki, shu soha rivojida katta izlanishlar qilib kelayotgan M.Yo‘ldoshevning ishlari ham alohida e’tiborga molik. Tilshunos tomonidan poetiklik masalasi, ularni ro‘yobini ta’minlovchi barcha unsurlar xususida batavsil to‘xtalib o‘tgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Йўлдошев М. Бадий матн ва унинг лингвопоэтик таҳлили асослари. – Тошкент: Фан, 2007. – Б. 47
2. Йўлдошев М. Бадий матн лингвопоэтикаси. – Тошкент: Фан, 2008.
3. Йўлдошев М., в.б. Бадий матннинг лисоний таҳлили. –Тошкент, 2010. – Б. 27
4. Йўлдошев М., в.б. Бадий матннинг лисоний таҳлили. – Тошкент: Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонаси, 2010. – Б. 23. (112)
5. Каримов С. Ўзбек тили функционал стилистикаси. – Самарқанд: СамДУ, 2010. – 192 б.
6. Каримов С. Ўзбек тилининг бадий услуби. – Самарқанд: СамДУ, 1992. – 293 б.